

UDK 61+63+159.9

ISSN 2637-2525

УНИВЕРЗИТЕТ БИЈЕЉИНА
ММХII
АКАДЕМСКИ
ПРЕГЛЕД

БИЈЕЉИНА
UNIVERZITET BIJEЉINA

Vol. V, № 1 (1 - 70), 2022

БИЈЕЉИНА

АКАДЕМСКИ ПРЕГЛЕД

Научни часопис
АКАДЕМСКИ ПРЕГЛЕД

ИЗДАВАЧ
УНИВЕРЗИТЕТ „БИЈЕЉИНА“ БИЈЕЉИНА

Павловића пут бб, 76300 Бијељина
Тел. +38755/355-500; факс: +38755/355-501
<http://www.ubn.rs.ba>

ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

Проф. др Боро Крстић
Универзитет „Бијељина“ Бијељина

ИЗДАВАЧКИ САВЈЕТ

Медицинске и здравствене науке:

Проф. др Зорица Вујић, Универзитет у Београду, Фармацеутски факултет,
Србија

Проф. др Асја Смолчић Бубало, Универзитет у Сплиту, Медицински факултет,
Хрватска

Проф. др Kyriakos Kachrimanis, Aristotle University of Thessaloniki, Faculty of
Pharmacy, Greece

Пољопривредне науке:

Проф. др Радивој Продановић, Привредна академија, Факултет за економију и
инжењерски менаџмент, Нови сад, Србија

Проф. др Миле Пешевски, Универзитет у Скопљу, Факултет за земјоделски
науки и храна, Сјеверна Македонија

Проф. др Гордана Ђурић, Универзитет у Бањој Луци, Пољопривредни факултет,
РС, БиХ

Друштвене науке:

Проф. др Тамара Цамоња, Универзитет у Београду, Факултет политичких наука,
Србија

Проф. др Драго Цвијановић, Универзитет у Крагујевцу, Факултет за
хотелијерство и туризам, Врњачка Бања, Србија

Проф. др Даниела Христова Тасевска, Универзитет св. Кирило и Методије,
Филозофски факултет, Бугарска

Тираж: 100

ISSN 2637-2029

Адреса уредништва

Бијељина, Павловића пут бб 76300, Република Српска, БиХ
Тел. +38755/355-500; E-mail: redakcija@ubn.rs.ba
cas.ubn.rs.ba

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОРИ

Медицинске и здравствене науке

Уређивачки одбор:

Уредник – Доц. др Живка Малић, Универзитет „Бијељина“, Фармацеутски факултет, РС, БиХ

Проф. др Kyriakos Kachrimanis, Aristotle University of Thessaloniki, Faculty of Pharmacy, Greece

Др Вања Тадић, Институт за проучавање љековитог биља „Др Јосиф Панчић“, Београд, Република Србија

Проф. др Зоран Милосављевић, Универзитет у Крагујевцу, Медицински факултет, Србија

Проф. др Предраг Чановић, Универзитет у Крагујевцу, Медицински факултет, Србија

Проф. др Ненад Угрешић, Универзитет у Београду, Фармацеутски факултет, Србија

Проф. др Сњежана Ђорђевић, Универзитет „Бијељина“, Фармацеутски факултет, РС, БиХ

Проф. др Синиша Максимовић, Универзитет „Бијељина“, Факултет здравствених студија, РС, БиХ

Проф. др Златко Максимовић, Универзитет у Бања Луци, Медицински факултет, РС, БиХ

Проф. др Ивана Арсић, Универзитет у Нишу, Медицински факултет, Србија

Проф. др Мира Зечевић, Универзитет у Београду, Фармацеутски факултет, Србија

Проф. др Ана Сабо, Универзитет у Новом Саду, Медицински факултет, Србија

Проф. др Асја Бубало, Свеучилиште у Сплиту, Медицински Факултет, Хрватска

Проф. др Жељко Мијаиловић, Универзитет у Крагујевцу, Факултет медицинских наука, Србија

Проф. др Зденко Томић, Универзитет у Новом Саду, Медицински факултет, Србија

Проф. др Александар Рашковић, Универзитет у Новом Саду, Медицински факултет, Србија

Проф. др Слободан Станић, Универзитет „Бијељина“, Факултет здравствених студија, РС, БиХ

Проф. др Дејан Чубрило, Универзитет „Бијељина“, Фармацеутски факултет, РС, БиХ

Проф. др Љиљана Томић, Универзитет „Бијељина“, Фармацеутски факултет, РС, БиХ

Проф. др Роса Шапић, Универзитет „Бијељина“, Факултет здравствених студија, РС, БиХ

Доц. др Александра Ракочевић, Универзитет „Бијељина“, Факултет здравствених студија, РС, БиХ

Доц. др Љиљана Шуловић, Универзитет у Косовској Митровици, Медицински факултет, Србија

Проф. др Катарина Рајковић, Универзитет „Бијељина“, Фармацеутски факултет, РС, БиХ

Доц. др Живка Малић, Универзитет „Бијељина“, Фармацеутски факултет, РС, БиХ

Доц. др Драган Зечевић, Универзитет „Бијељина“, Факултет здравствених студија, РС, БиХ

Доц. др Радојка Голијан, Универзитет „Бијељина“, Факултет здравствених студија, РС, БиХ

Доц. др Јасмина Шљивић, Универзитет „Бијељина“, Факултет здравствених студија, РС, БиХ

Доц. др Ђорђе Медаревић, Универзитет „Бијељина“, Фармацеутски факултет, РС, БиХ

Пољопривредне науке

Уређивачки одбор:

Уредник – Доц. др Мирослав Недељковић, Универзитет „Бијељина“, Пољопривредни факултет, РС, БиХ

Др Григорије Трифуновић, професор емеритус, Универзитет „Бијељина“, Пољопривредни факултет, РС, БиХ

Проф. др Гордана Ђурић, Универзитет у Бањој Луци, Пољопривредни факултет, РС, БиХ

Проф. др Никола Мићић, Универзитет у Бањој Луци, Пољопривредни факултет, РС, БиХ

Проф. др Зоран Рајић, Универзитет у Београду, Пољопривредни факултет, Србија

Проф. др Горан Перковић, Универзитет Источно Сарајево, Пољопривредни факултет, РС, БиХ

Проф. др Жељко Долијановић, Универзитет у Београду, Пољопривредни факултет, Србија

Проф. др Драган Николић, Универзитет у Београду, Пољопривредни факултет, Србија

Проф. др Јонел Субић, Институт за економику пољопривреде, Београд, Србија

Проф. др Горица Цвијановић, Универзитет „Бијељина“, Пољопривредни факултет, РС, БиХ

Проф. др Миле Пешевски, Универзитет у Скопљу, Факултет за земјоделски науки и храна, Северна Македонија

Проф. др Александра Деспотовић, Универзитет Црне Горе, Биотехнички факултет, Подгорица, Црна Гора

Проф. др Грујица Вицо, Универзитет Источно Сарајево, Пољопривредни факултет, РС, БиХ

Доц. др Alexandr Trukhachev, Ph.D., Stavropol State Agrarian University, Russian Federation

Prof. Anatoli Saiganov Semenovich, Ph.D., Institute of System Research in the Agro-industrial Complex of National Academy of Sciences of Belarus, Minsk, Republic of Belarus

Проф. др Горан Максимовић, Универзитет у Косовској Митровици, Пољопривредни факултет у Лешку, Србија

Доц. др Марија Цвијановић, Универзитет „Бијељина“, Пољопривредни факултет, РС, БиХ

Др Драган Зарић, МПШВ РС, Ресор за пружање стручних услуга у пољопривреди, РС, БиХ

Др Ивица Баловић, Институт за ратарство и повртарство, Нови Сад, Србија

Др Вера Поповић, Институт за ратарство и повртарство, Нови Сад, Србија

Доц. др Александар Максимовић, Универзитет „Бијељина“, Пољопривредни факултет, РС, БиХ

Доц. др Миливоје Ђосић, Универзитет „Бијељина“, Пољопривредни факултет, РС, БиХ

Доц. др Милорад Бокић, Универзитет „Бијељина“, Пољопривредни факултет, РС, БиХ

Доц. др Јасмина Филиповић, Универзитет „Бијељина“, Пољопривредни факултет, РС, БиХ

Доц. др Иван Урошевић, Универзитет „Бијељина“, Пољопривредни факултет, РС, БиХ

Друштвене науке

Уређивачки одбор

Уредник – Доц. др Јасна Вељковић, Универзитет „Бијељина“, Факултет за психологију, РС, БиХ

Проф. др Александра Хаџић Кретић, Универзитет у Бањој Луци, Филозофски факултет, РС, БиХ

Проф. др Тамара Цамоња, Универзитет у Београду, Факултет политичких наука, Србија

Проф. др Даниела Христова Тасевска, Универзитет св. Кирило и Методије, Филозофски факултет, Бугарска

Проф. др Данијела Петровић, Универзитет у Београду, Филозофски факултет, Србија

Проф. др Душан Ранђеловић, Универзитет у Косовској Митровици, Филозофски факултет, Србија

Проф. др Зорица Васиљевић, Универзитет у Београду, Пољопривредни факултет, Србија

Проф. др Сретен Јелић, Универзитет у Београду, Пољопривредни факултет, Србија

Проф. др Зорица Средојевић, Универзитет у Београду, Пољопривредни факултет, Србија

Проф. Raluca Ion, Ph.D., Academy of Economic Studies, Bucharest, Romania

Проф. Andrei Jean Vasile, Ph.D., Petroleum-Gas University of Ploiesti, Romania

Проф. др Драго Цвијановић, Универзитет у Крагујевцу, Факултет за хотелијерство и туризам, Врњачка Бања, Србија

Проф. др Беба Мутаџић, Универзитет у Новом Саду, Пољопривредни факултет, Србија

Проф. др Небојша Новковић, Универзитет у Новом Саду, Пољопривредни факултет, Србија

Проф. др Синиша Домазет, Универзитет „Educons“, Сремска Каменица, Србија

Проф. др Велислав Марковић, Универзитет Сингидунум, Факултет за здравствене, правне и пословне студије, Ваљево, Србија

Проф. др Боро Крстић, Универзитет „Бијељина“, Пољопривредни факултет, РС, БиХ

Проф. др Јорде Јокимовски, Универзитет Св. Кирило и Методије, Сјеверна Македонија

Доц. др Цвијетин Живановић, Универзитет „Бијељина“, Факултет здравствених студија, РС, БиХ

Проф. др Дражен Јовановић, Универзитет „Бијељина“, Факултет здравствених студија, РС, БиХ

Доц. др Дејан Секулић, Универзитет у Крагујевцу, Факултет за хотелијерство и туризам, Врњачка Бања, Србија

Доц. др Радмила Сузић, Универзитет Сингидунум, Београд, Србија

Проф. др Биљана Димитрић, Универзитет Синергија, Бијељина, РС, БиХ

Доц. др Адис Пушка, Универзитет „Бијељина“, Пољопривредни факултет, РС, БиХ

СЕКРЕТАР РЕДАКЦИЈЕ:

Доц. др Мирослав Недељковић

ПРЕВОДИЛАЦ, ЛЕКТОР И КОРЕКТОР ЗА ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК:

Јована Вујић, МА

ТЕХНИЧКО УРЕЂИВАЊЕ ТЕКСТА:

Дипл. инж. Владимир Вучинић

Садржај

Kristina Krstić INFORMATIČKA PISMENOST STUDENATA VISOKOŠKOLSKE USTANOVE.....	1
COMPUTER LITERACY OF STUDENTS OF HIGH EDUCATION INSTITUTIONS.....	21
Aleksandar Đurić, Adis Puška TURIZAM U BRČKO DISTRIKTU BIH U VRIJEME PANDEMIJE COVID 19.....	22
TOURISM IN THE BRČKO DISTRICT OF BIH DURING THE PANDEMIC OF COVID 19	31
Исидора Милановић, Марија Радивојевић ПРОЦЕНА ЕФЕКТА ЕКСТРАКТА ЛЕКОВИТИХ БИЉАКА У ЛОКАЛНОЈ ПРИМЕНИ У ТРЕТМАНУ ОСТЕОАРТРИТИСА.....	32
ASSESSMENT OF THE EFFECTS OF EXTRACTS OF MEDICINAL PLANTS USED LOCALLY IN THE TREATMENT OF OSTEOARTHRITIS43	
Marija Bajagić, Nemanja Stošić, Milan Blagojević, Marina Dervišević, Vojin Cvijanović, Milan Glišić BIOLOŠKA KONTROLA - <i>ENCARSIA FORMOSA</i> PARAZITOID BELE LEPTIRASTE VAŠI (<i>TRIALEURODES VAPORARIORUM</i>).....	44
BIOLOGICAL CONTROL - <i>ENCARSIA FORMOSA</i> PARASITOID OF GREENHOUSE WHITEFLY (<i>TRIALEURODES VAPORARIORUM</i>).....	56
Milica Milenković, Anđela Marčetić, Tatjana Jovanović STAVOVI MLADIH O KVALITETU ŽIVOTA U RURALNIM SREDINAMA REPUBLIKE SRBIJE – POREĐENJE „SEVER-JUG“	57
ATTITUDES OF YOUNG PEOPLE ON THE QUALITY OF LIFE IN RURAL ENVIRONMENTS OF THE REPUBLIC OF SERBIA - "NORTH- SOUTH" COMPARISON	70

STAVOVI MLADIH O KVALITETU ŽIVOTA U RURALNIM SREDINAMA REPUBLIKE SRBIJE – POREĐENJE „SEVER- JUG“

Milica Milenković¹, Anđela Marčetić², Tatjana Jovanović³

Apstrakt

Posmatrajući život stanovništva na konkretnom prostoru, nemoguće je analizirati pojave bilo koje vrste, bez posvećene pažnje kvalitetu života, u direktnom ili indirektnom smislu. Život čini celokupna svakodnevica sa njenim faktorima, a kvalitet života utiče na prilike koje se stanovništvu pružaju, i obratno. Radi ispitivanja kvaliteta života i donošenja, kako početne slike o stanju istog, tako i daljeg ispitivanja, neophodno je ispitati relevantne indikatore, te njihove vrednosti logički protumačiti, uvrstiti i izvesti zaključke. Fenomen neravnomerne raspodele dobiti, prilika za stanovništvo i sveukupnog nivoa ekonomskog i privrednog razvoja, odnosno, razlike u “bogatom severu” i “siromašnom jugu”, mogu predstavljati dobar polazni osnov za dalja ispitivanja ove vrste.

Ključne reči: Kvalitet života, Republika Srbija, Stanovništvo, Ruralne sredine

Uvod

Ustaljena je pojava da se, usled nedostatka finansijskih, ili drugih faktora, ruralnim sredinama, te samim tim i njihovom stanovništvu, pružaju lošije prilike za školovanje, zaposlenje, ili učestvovanje u drugim elementima ljudske svakodnevnice. Ovakvi slučajevi nisu karakteristika Republike Srbije, već se javljaju na globalnom nivou i karakteristične su za svaku državu, region, kontinent ili drugi vid poređenja. Pojam „kvaliteta života“ prožima brojne naučne oblasti, te se javlja problem njegovog definisanja – u medicini se o ovome raspravlja od devedesetih godina, odnosno, kada fenomenu kvaliteta života počinje da se posvećuje dodatna pažnja, u cilju prevencije nepoželjnih zdravstvenih stanja stanovništva (Hunt, 1997). U smislu ruralnog razvoja, pod „kvalitetom života“ podrazumeva se celokupna slika dobijena analizom brojnih indikatora o kvalitetu života: nivo prihoda, uslovi stanovanja, obrazovanja,

¹ Milica Milenković, student master akademskih studija, Univerzitet u Beogradu – Poljoprivredni fakultet, Nemanjina 6, 11080 Beograd – Zemun, Republika Srbija, +381 61 18 46 387, E-mail: milenkovic905@gmail.com

² Anđela Marčetić, student master akademskih studija, Univerzitet u Beogradu – Poljoprivredni fakultet, Nemanjina 6, 11080 Beograd – Zemun, Republika Srbija, +381 64 377 00 19, E-mail: andjelam.work@gmail.com

³ Tatjana Jovanović, dr, Docent, Univerzitet u Beogradu – Poljoprivredni fakultet, Nemanjina 6, 11080 Beograd – Zemun, Republika Srbija, E-mail: tanja.j@agrif.bg.ac.rs

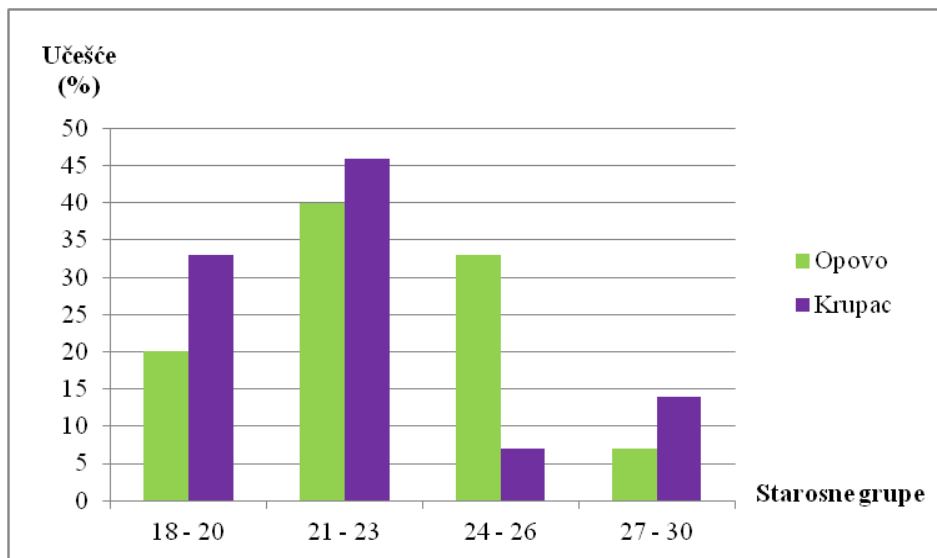
kvalitet zdravstvenih usluga i bezbednosti, kvalitet komunalne infrastrukture, putne mreže i mnogi drugi (Bogdanov, 2015).

U radu analiziran je kvalitet života u ruralnim sredinama Republike Srbije, pri čemu je načinjeno poređenje prema principu „Sever – Jug“, kako bi se utvrdilo da li postoje značajne razlike u kvalitetu života u ovim regionima. Prilikom istraživanja, sprovedena je anketa koja obuhvata 100 ispitanika – 50 u opštini Opovo i istoimenom selu, i 50 u opštini Pirot, u selu Krupac. Prilikom dalje analize treba imati u vidu da je ukupan broj stanovnika, kao i onih koji pripadaju grupi „mladih“ (za potrebe izrade rada podrazumevaće se da su to stanovnici uzrasta između 18 i 30 godina) u Krupcu znatno manji u poređenju sa Opovom – prema rezultatima Popisa iz 2011. godine, u Opovu je živelo 4.527 stanovnika, dok ih je u Krupcu bilo 1.302. Analizom odgovora ispitanika biće opisano stanje kvaliteta života u navedenim područjima, u 2022. godini. Cilj rada jeste da ispita i prikaže stavove mladih stanovništva u posmatranim naseljima o kvalitetu život, pri čemu će biti istaknuti najzastupljeniji problemi i sugerisana potencijalna rešenja.

Osnovne karakteristike ispitanika – uzrast i stepen obrazovanja

Profil ispitanika u oba posmatrana mesta obuhvata ispitanike uzrasta između 18 i 30 godina starosti (**Grafikon 1**); u opštini Opovo ispitanici oba pola gotovo su jednako obuhvaćeni, dok je u Krupcu ispitano nešto više muških ispitanika (67%).

Grafikon 1. Starosna grupa ispitanika

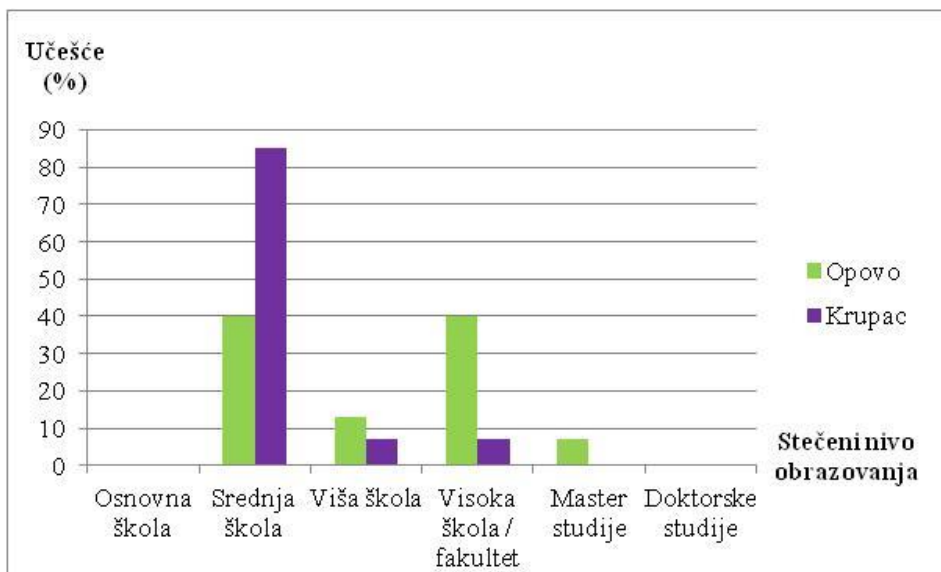

Izvor: Ilustracija autora na osnovu rezultata ankete

Najzastupljenija starosna grupa među ispitanicima jeste uzrast od 21 do 23 godine. Imajući u vidu da ova starosna grupa najčešće asocira na studentski

uzrast, u daljem radu analiziran je i nivo obrazovanja ispitanika (**Grafikon 2**). Podaci o stepenu stručne spreme od znatnog su značaja za tumačenje odgovora ispitanika, jer se mogu dovesti u vezu sa njihovim očekivanjima u globalnom smislu, kao i mogućnostima zaposlenja i slično. Bolje mogućnosti zaposlenja sa sobom donose i bolji finansijski status stanovništva, a samim tim i bolju platežnu moć, koja bi mogla doprineti pozitivnijoj celokupnoj oceni kvaliteta života.

Grafikon 2. Stečeni nivo obrazovanja ispitanika

Izvor: Ilustracija autora na osnovu rezultata ankete

Rezultati ankete pokazali su da je najveće učešće ispitanika sa završenom srednjom školom – u Krupcu to učešće iznosi 85%, dok se u Opovu podudara sa brojem onih koji imaju završen fakultet (osnovne akademske studije) ili visoku školu – njih 40%. Među ispitanicima nema onih koji su bez formalnog obrazovanja ili imaju završenu samo osnovnu školu, kao ni onih sa završenim doktorskim studijama. Ovako ostvareni rezultati trebalo bi da omogućе ispunjenje elementarnih uslova za pronalaženje zaposlenja, nezavisno od sredine u kojoj stanovnik (ispitanik) stanuje, ili se opredeli da stanuje u budućem periodu.

Stavovi ispitanika o kvalitetu pojedinih segmenata života u ruralnim sredinama

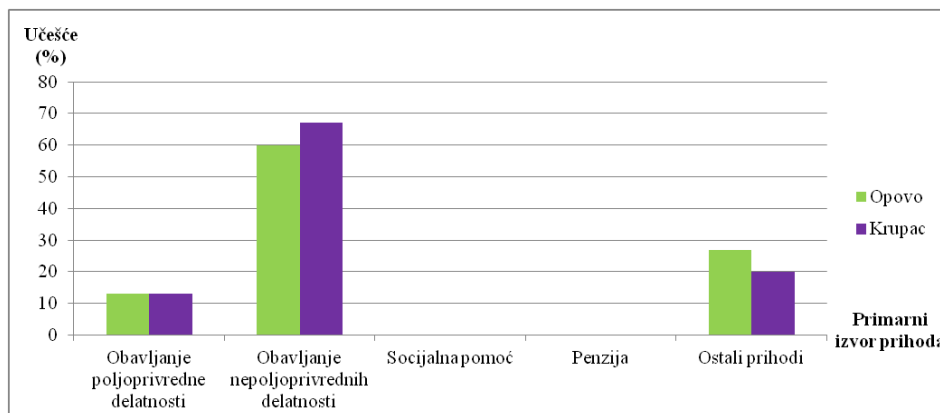
Ispitanici u Opovu i Krupcu izjasnili su se i istakli svoje stavove o kvalitetu života u ruralnim sredinama, ocenjujući, pritom, pojedine indikatore i grupe indikatora o kvalitetu života. Ovi pokazatelji grupisani su u celine, prema svojoj logičkoj međuzavinsosti. Prva grupa indikatora obuhvata primarne izvore prihoda (i stepen zadovoljstva ispitanika ukupnim приходima), stavove o

uslovima za sticanje obrazovanja u njihovom naselju i uslugama koje se u njima vrše i pružaju. Druga grupa ocena posvećena je oceni kvaliteta infrastrukture i raspoloživošću i dostupnošću ustanova i institucija u njihovom naselju. Trećoj grupi indikatora posvećena je dodatna pažnja u nastavku rada.

Prihodi i obrazovanje

Ova grupa indikatora usko je povezana sa ocenom svakodnevnice u Opovu i Krupcu, kulturnim i drugim dešavanjima koja se u njima odvijaju, a koja su u direktnoj vezi sa stečenim stepenom obrazovanja, kao i mogućnostima zaposlenja, ispitani su i izvori prihoda stanovništva ruralnih područja (**Grafikon 3**). Među ispitanicima, veći je udeo onih koji su se izjasnili kao zaposleni – u Opovu 70% i u Krupcu 50%. Prilikom ispitivanja, obuhvaćene su najzastupljenije grupe prihoda među stanovništvom Republike Srbije (Bogdanov, 2015), za zaposleno i nezaposleno mlado stanovništvo u ruralnim sredinama.

Grafikon 3. Primarni izvor prihoda ispitanika

Izvor: Ilustracija autora na osnovu rezultata ankete

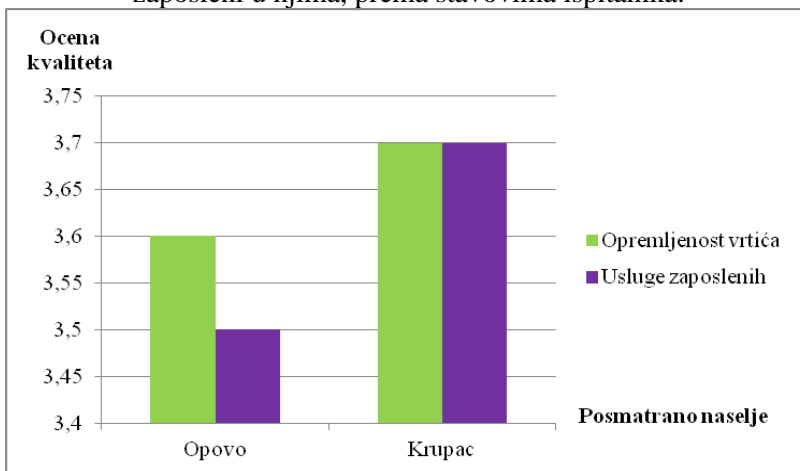
Prikazani rezultati pokazali su da je u oba naselja primarni izvor prihoda mladog stanovništva obavljanje nepoljoprivrednih delatnosti, pri čemu su ispitanici istakli da se najčešće bave ugostiteljskim poslovima. Nezaposleni ispitanici primarne izvore prihoda dobijaju iz grupe ostalih prihoda, pri čemu su istakli da su dominantni izvori ovih prihoda studentski krediti, stipendije ili su izdržavana lica. Mlado stanovništvo Republike Srbije karakteriše i usporena tranzicija u svest i svet odraslih, te je, usled prisustva kulturoloških i drugih faktora opšteprihvaćeno da mlado stanovništvo (do 30 godina) biva izdržavano od strane roditelja, u određenoj meri, a što doprinosi kreiranju subjektivnog osećaja siromaštva kod mladih (Jelić i Kolarević, 2018). Za obe grupe ispitanika karakteristično je i da uživaju finansijsku „pomoć“ rođaka koji su zaposleni u inostranstvu, što je i jedna od glavnih karakteristika prihoda u gotovo svim ruralnim sredinama Republike Srbije (Bogdanov, 2015). Ispitanici koji se bave poljoprivrednim delatnostima u oba posmatrana područja zastupljeni su sa 13%

ukupnog učešća, pri čemu ističu da je jedan od dominantnih razloga njihovog bavljenja poljoprivredom činjenica da su nasledili poljoprivredno zemljište. Stanovnici Opova istakli su i da su pretežno zadovoljni svojim poljoprivrednim zemljištem i prihodima koje dobijaju iz poljoprivrede, dok u Krupcu ovo nije slučaj. Nezavisno od toga kojoj grupi primarnih izvora prihoda pripadaju odgovori ispitanika, svi ispitanici naveli su da bi želeli da raspolažu dodatnim prihodima, kao i da diverzifikuju svoje prihode u budućnosti, kako bi sebi mogli osigurati bolje mogućnosti za život – od pribavljanja primarnih potrepština (hrana, smeštaj, odeća), do onih koje nisu esencijalne za opstanak (putovanja, zabava i slično). Nezadovoljstvo ukupnim prihodima može se razmatrati i sa posebnim osvrtom na inflaciju koja je prisutna u Republici Srbiji, a koja je u periodu anketiranja (novembar 2022. godine) iznosila u proseku 15,1% (www.cekos.rs), što je značajan porast cena, s obzirom da prisustvo inflacije, nezavisno od njene vrste, direktno utiče na opadanje stepena zadovoljstva ukupnim kvalitetom života stanovništva (Devine, 2001).

Pored dohotka, jedan od najvažnijih elemenata kojim se ocenjuje kvalitet posmatranog ruralnog područja jeste obrazovanje. U ruralnim područjima neretko je slučaj da obrazovanje nije ni na približno zadovoljavajućem stepenu raspoloživosti i kvaliteta, kao što je slučaj u urbanim sredinama, što neretko dovodi i do migracija stanovništva, odnosno napuštanja ruralnih područja kako bi se stanovništvo školovalo u gradskim sredinama. U nastavku istraživanja posvećena je pažnja upravo kvalitetu obrazovanja u posmatranim ruralnim sredinama, sa posebnim osvrtom na postojanje vrtića, kao i opremljenost obrazovnih ustanova i kvalitet usluga u Opovu i Krupcu.

Ispitanici su istakli da i u Opovu i u Krupcu postoji vrtić, koji je na raspolaganju deci odgovarajućeg uzrasta. Opremljenost vrtića svakako je značajan faktor, te je od ispitanika zatraženo da je ocene (**Grafikon 4**).

Grafikon 4. Ocena kvaliteta opremljenosti vrtića i usluga koje pružaju zaposleni u njima, prema stavovima ispitanika.

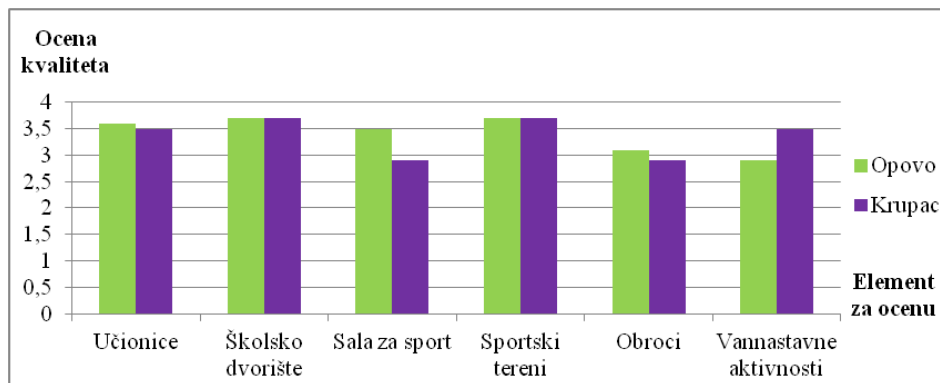

Izvor: Ilustracija autora na osnovu rezultata ankete

Na osnovu rezultata prikazanih u **Grafikonu 4**, primećeno je da stanovništvo oba posmatrana ruralna naselja ističe osrednji stepen zadovoljstva, kada su u pitanju kvalitet opremljenosti vrtića neophodnom opremom (higijenskim sredstvima, krevetima, hranom igračkama itd.) i kvalitetom usluga koje pružaju zaposleni u ovim vrtićima. Kao najčešće nedostatke, ispitanici su isticali da su obrazovni profil i kompetencije zaposlenih u vrtićima upitne, te da su zaposleni neadekvatno kvalifikovani za rad sa decom. Ovo može predstavljati značajan problem u formiranju budućnosti dece koja bivaju školovana u ovim vrtićima, kao i potencijalno lošu osnovu za njihovo dalje obrazovanje, što bi, dugoročno, negativno uticalo na njihove mogućnosti i prilike koje im se pružaju.

Kada su u pitanju osnovne škole i zadovoljstvo mladih kvalitetom obrazovanja koje su stekli pohađanjem istih, mladi u posmatranim ruralnim sredinama ističu da u oba posmatrana naselja postoji osnovna škola sa svih 8 razreda, i to sa više od jednog odeljenja po razredu (godini). Mladi su, takođe, ocenili i kvalitet rada škole, uz poseban osvrt na njenu opremljenost, obroke i vannastavne aktivnosti (**Grafikon 5**).

Grafikon 5. Ocena kvaliteta opremljenosti osnovnih škola, prema stavovima ispitanika

Izvor: Ilustracija autora na osnovu rezultata ankete

Kvalitet obrazovanja koji se pruža u osnovnim školama u Opovu i Krupcu, mladi su ocenili ocenom „4 – pretežno sam zadovoljan/a“⁴. Kada je u pitanju analiza kvaliteta opremljenosti osnovnih škola neophodnim elementima za adekvatno pružanje obrazovanja i izvođenje nastave, ispitanici su u oba posmatrana mesta ocenili gotovo sve elemente ocenama iznad proseka. Najlošije su ocenjeni obroci u osnovnim školama (u oba posmatrana naselja), dok je u Opovu zabeležen i niži stepen zadovoljstva mladih kod ocenjivanja vannastavnih aktivnosti i dodatnih sekcija koje se pružaju đacima koji pohađaju

⁴ Skala za ocene u predstavljenom radu kreće se u rasponu od ocene „1 – potpuno sam nezadovoljan/a kvalitetom obrazovanja i nastave koja mi je pružena“ do „5 – u potpunosti sam zadovoljan/a kvalitetom obrazovanja i nastave koja mi je pružena“.

ove osnovne škole. Ispitanici su istakli i da je inventar u školama zastareo, da bi bilo potrebno „osvežiti“ farbu na zidovima, nabaviti novu opremu za izvođenje nastave u sportskim salama i uvesti raznovrsnije i svežije obroke (za đake do četvrtog razreda).

Ukoliko je stepen obrazovanja neadekvatan, neopravdano je očekivati bilo kakvu vrstu prosperiteta, pri čemu treba imati u vidu da školski prostor nije samo mesto za učenje, već i provođenje većinskog dela dana svih đaka. Kvalitet ovog prostora i svih njegovih elemenata u direktnoj je korelaciji sa zadovoljstvom mladih koji pohađaju (ili su pohađali) ove škole, kao i sa ukupnom ocenom kvaliteta života u ruralnim sredinama.

Kvalitet infrastrukture

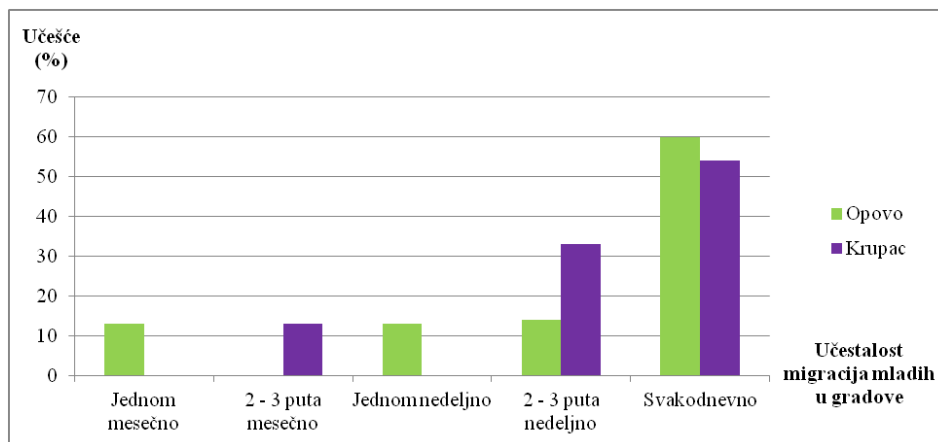
Pod infrastrukturom podrazumevaju se njena dva osnovna vida – saobraćajna, komunalna i komunikaciona; svaki navedeni tip infrastrukture od krucijalnog su značaja za postojanje i opstanak ruralnog razvoja, ali i samog lokalnog ruralnog područja. U smislu saobraćajne infrastrukture, ispitan je njen kvalitet (kvalitet puteva), frekvencija kretanja međugradskih autobusa i slični pokazatelji koji su od značaja za ocenu ukupnog kvaliteta života u ruralnim predelima. Komunalna infrastruktura i njen kvalitet u mnogome prožimaju zdravstvene, ekološke i druge krucijalne aspekte svakodnevnice stanovništva, te tako i mladih, ali i celokupne lokalne zajednice. Komunikacioni aspekt ruralne infrastrukture sagledan je u pogledu postojanja i kvaliteta fiksne i mobilne telefonije, TV signala, kao i u vidu ocene kvaliteta poslovanja pojedinih ustanova koje se bave ovim pitanjem (pošta i slično).

Na skali za ocene, ispitanici Opora ocenili su kvalitet putne mreže u Oporu sa ocenom 2,7, dok je u Krupcu kvalitet putne mreže ocenjen ocenom 3,6, kao i da su u oba posmatrana naselja ulice asfaltirane. Kvalitetna putna mreža jeste jedan od preduslova za lakše i brže obavljanje svakodnevnih aktivnosti, ali i jedan od ključnih faktora za smanjenje rizika od gubitaka na kvalitetu poljoprivrednih proizvoda (prilikom njihovog transporta), te je ispitanicima naglašeno da ovaj uticaj imaju u vidu prilikom odogvaranja na pitanje. Mladi su istakli da je za njih bezbednosni aspekt kvaliteta infrastrukture najznačajniji, te da putna mreža u ovom slučaju zadovoljava njihova osnovna očekivanja, uz postojanje “prostora” za njeno unapređenje i dalji razvoj. Dodatni doprinos bezbednosti u saobraćaju i infrastrukturi posmatranih mesta daju prisustvo saobraćajnih znakova, vertikalne i horizontalne saobraćajne signalizacije i pešačkih prelaza. Ispitanici Opora istakli su da su u Oporu prisutni svi navedeni elementi bezbednosti (ali i da je potrebno obnoviti boju na pešačkim prelazima, kako bi se popravila njihova vidljivost), dok su mladi u Krupcu istakli da su prisutni samo znakovi za ograničenje brzine, te da je neophodno dodatno pospešiti bezbednost u saobraćaju, uvođenjem i ostalih neophodnih elemenata.

Iz najrazličitijih razloga (kupovina, obrazovanje, odlazak na posao, socijalni i drugi faktori), među mladima postoji potreba da migriraju iz svog mesta

stanovanja. Analizirana je učestalost dnevnih migracija na mesečnom nivou (**Grafikon 6**), za mlado stanovništvo oba navedena naselja.

Grafikon 6. Ocena kvaliteta opremljenosti osnovnih škola, prema stavovima ispitanika

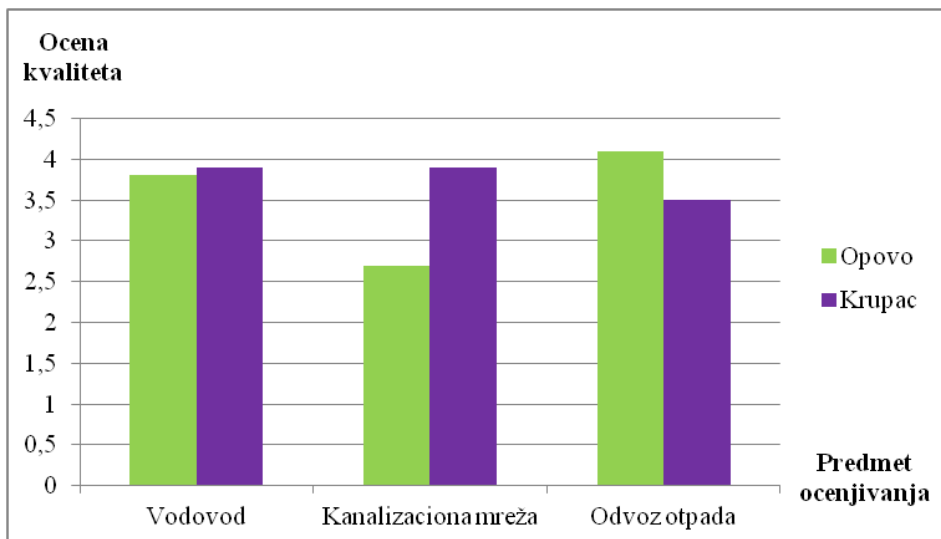
Izvor: Ilustracija autora na osnovu rezultata ankete

Na osnovu rezultata, zaključeno je da mladi u ruralnim sredinama imaju izrazite potrebe za migriranjem u gradove na dnevnom nivou (dominantno za oba posmatrana naselja). Najčešći razlozi za ova migriranja jesu odlazak na posao, srednju školu ili u kupovinu, dok su razlozi odlazaka onih sa nižim stepenom migriranja uglavnom u vezi sa odlaskom kod lekara specijaliste, ili izazvani sličnim faktorima čije prisustvo ne postoji u Opovu ili Krupcu. Prilikom odlazaka u gradove, mladi su (u ukupnom broju) istakli da ne raspolažu sopstvenim prevoznim sredstvom, te da koriste javni međugradski prevoz (u 88% ukupno ispitanih mladih). Ukupno zadovoljstvo kvalitetom ovog prevoza (udobnost, učestali polasci, bezbednost itd.) mladi u Opovu ocenili su sa ocenom 2,3, dok je u Krupcu ocena 3,2. Najzastupljeniji problem i nedostaci koje su ispitanici istakli jesu česti kvarovi autobusa, kao i njihovo kašnjenje ili izostajanje usled kvarova.

Kvalitet životne sredine ruralnih područja i adekvatno upravljanje otpadom u direktnoj su vezi sa kvalitetom infrastrukture u ruralnim područjima. Kvalitet života u lokalnoj zajednici direktno je proporcionalan kvalitetu njene životne sredine, pri čemu se posebna pažnja posvećuje upravljanju otpadom u ovim sredinama (a naročito komunalnim otpadom i otpadom iz domaćinstava). U ruralnim sredinama sakupljanje otpada predstavlja kompleksan problem, izazvan nedostatkom adekvatne mehanizacije i voznog parka, neophodnog za odnošenje i upravljanje ovim tipovima otpada (Marčetić, 2021). Ukoliko se posmatra celokupno stanje životne sredine u ruralnim sredinama, onda je akcenat prilikom posmatranja svakako na očuvanju njenih resursa, kao i kontaminaciji (odnosno, odsustvu kontaminacije) istih. Prisustvo i gomilanje otpada svakako je najzastupljeniji problem, a očuvanje ovih resursa od

krucijalnog je značaja za ekonomski razvoj ruralnih područja (Stanković i Kostadinović, 2016). U pogledu ruralnih područja na severu (Opovo) i jugu (Krupac) Republike Srbije, mladi su dali svoj doprinos u ocenjivanju upravljanja otpadom i rada javnih komunalnih usluga - vodovoda i kanalizacione mreže (Grafikon 7).

Grafikon 7. Ocena kvaliteta javnih komunalnih usluga, prema stavovima ispitanika

Izvor: Ilustracija autora na osnovu rezultata ankete

Adekvatna kanalizaciona mreža, vodovod koji snabdeva stanovništvo dovoljnim količinama zdrave i zdravstveno bezbedne vode za piće i odvoz otpada koji se sprovodi redovno, u skladu sa Zakonom o upravljanju otpadom (Službeni glasnik Republike Srbije), neophodni su za zdrav život stanovništva u ruralnim sredinama. Ispitanici u severnom regionu ocenili su kvalitet navedenih elemenata ocenama iznad proseka, pri čemu se kvalitet kanalizacione mreže u opovu ističe kao najnekvalitetniji pokazatelj, sa ocenom 2,7. Odvoz otpada, koji je neophodan za očuvanje zdravlja u lokalnoj zajednici, kao i smanjenje rizika od širenja zaraznih bolesti (Marčetić, 2021), u Opovu i Krupcu odvija se jednom nedeljno, u skladu sa Zakonom, pri čemu su mladi istakli da su zadovoljni kvalitetom ove usluge.

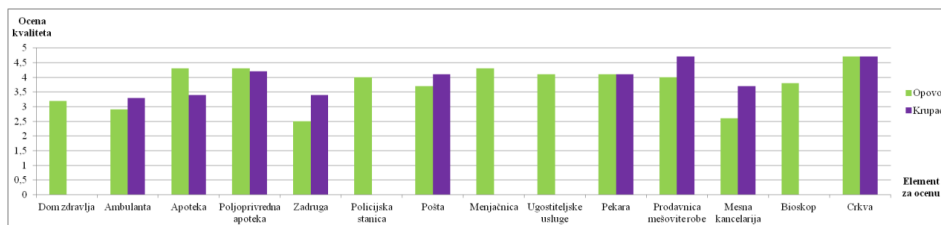
Komunikaciona infrastruktura je od ključnog značaja za prenos informacija i održavanje socijalnog aspekta, koji znatno doprinose kvalitetu svakodnevnice, a naročito u slučaju mladih. Njihovo prisustvo, raspoloživost i bezbednost korišćenja ovih usluga imperativ su prilikom sagledanja ukupnog kvaliteta ovih usluga (Antonović i Marčetić, 2022). Prisustvo Internet mreže, fiksne i mobilne telefonije, kao i kvalitetnog TV signala mladi su ocenili ocenama od 1 do 5, prema stepenu zadovoljstva prilikom njihovog korišćenja: svi navedeni elementi ocenjeni su približno maksimalnim ocenama – kvalitet Internet signala

u oba naselja ocenjen je ocenom 3,9, signal fiksne i mobilne telefonije u Opovu je ocenjen ocenom 4,3, a u Krupcu ocenom 4,5, dok je ocena kvaliteta TV signala u Opovu iznosila 4, a u Krupcu 4,2. Mladi nisu imali primedbe i sugestije za poboljšanjem navedenih elemenata.

Kvalitet usluga institucija od značaja u obavljanju svakodnevnih aktivnosti

Prilikom obavljanja svakodnevnih poslova, neophodno je da postoje adekvatne institucije, ustanove i objekti, u prihvatljivoj blizini, kao i da su njihove usluge adekvatnog kvaliteta. U ruralnim sredinama često ne postoje pojedine ustanove, već su one koncentrisane u obližnjim, gušće naseljenijim, gradskim centrima. Ove aktivnosti ne moraju biti od egzistencijalnog značaja, već mogu obuhvatati i aktivnosti koje za cilj imaju umrežavanje, zabavu i socijalizaciju stanovništva, dok, sa druge strane, mogu biti i od krucijalnog značaja za npr. zdravlje stanovništva (domovi zdravlja, bolnice i slično).

Grafikon 8. Ocena kvaliteta usluga sporednih ustanova i institucija, prema stavovima ispitanika

Izvor: Ilustracija autora na osnovu rezultata ankete

Za ustanove i institucije prikazane u **Grafikonu 8**, kvalitet njihovih usluga (u slučaju da one u navedenom naselju postoje) za gotovo svaki element ocenjen je ocenom iznad proseka. Izuzeci su dom zdravlja, pošta, menjačnica, ugostiteljski objekti i bioskop, koji ne postoje u Krupcu. Najvišom ocenom ocenjene su usluge i rad crkve u oba ruralna naselja, što ističe izuzetnu privrženost mladog stanovništva religiji i tradiciji. Kao osnovni nedostatak svih navedenih ustanova, mladi ističu nedovoljno dugo trajanje radnog vremena – navedeni objekti posluju u periodu od 08:00 do 15:00 časova, radnim danima, dok vikendom često nisu otvoreni za posetioce i klijente, što nije po volji mladih koji su zaposleni ili u navedenom terminu imaju druge obaveze, poput obaveza u školama ili na fakultetima. Poboljšanje ocena kvaliteta u poslovanju navedenih ustanova i institucija znatno bi bilo primećeno ukoliko bi se korigovalo njihovo radno vreme.

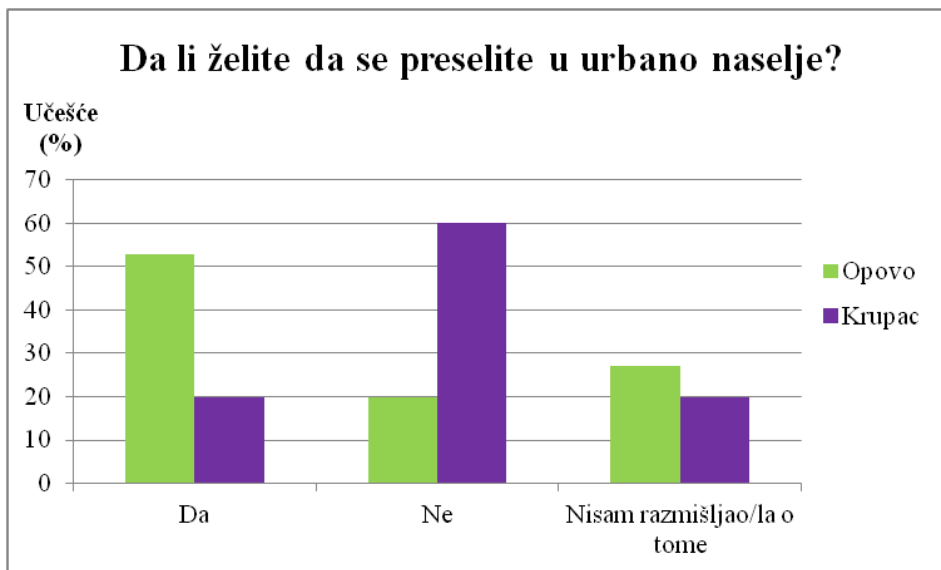
Socijalni i kulturološki elementi

Socijalizacija i umrežavanje mladih i drugi socijalni i kulturološki elementi od izuzetnog su značaja prilikom ocenjivanja kvaliteta života. Ispunjene potrebe socijalizacije i potrebe za kulturnim informisanjem i osećajem pripadnosti mogu

doprineti pospešivanju osećaja sreće i zadovoljstva među mladima, pospešiti međurodne odnose i doprineti razumevanju, solidarnosti i rodnoj jednakosti (Ye, et. al., 2014). Ovi faktori mogu varirati u zavisnosti od dostupnosti prilika za umrežavanje i druženje, te su mladi ocenili dostupnost i rad organizacija u ruralnim sredinama, koje se bave ovim temama. U oba posmatrana područja, najzastupljenije su manifestacije karakteristične za posmatrana naselja – u Opovu najčešća manifestacija jeste “Dani Opova”, koja se održava na godišnjem nivou. U Krupcu je najpoznatija “Jagnjijada”, koja se, takođe, održava jednom godišnje. Od značajnih organizacija za umrežavanje i podršku, mladi u Opovu nisu mogli da navedu adekvatan primer, dok su mladi u Krupcu naveli Udruženje žena “Klok”, kao jedno od najznačajnijih.

Neformalne aktivnosti i prilike za druženja tokom godine, najkoncentrisanije su u domenu sportskih takmičenja (te tako i u sportskim klubovima), kao i u Kulturno-umetničkim društvima, koja postoje u oba posmatrana naselja, a za koje su ispitanici naveli da ih rado i redovno posećuju. Ipak, zbog većih raznovrsnijih prilika koje se mladima pružaju u gradovima, opravdano je očekivati da većina ispitanika želi da nastavi svoj život u gradovima.

Grafikon 9. Želja za životom u gradskoj sredini, prema stavovima ispitanika

Izvor: Ilustracija autora na osnovu rezultata ankete

Mladi u analiziranim ruralnim sredinama prikazali su podeljeno mišljenje, kada je u pitanju preseljenje u urbanije sredine. Kada su u pitanju mladi u severnijim ruralnim sredinama, onda je primećeno (**Grafikon 9**) da su većinski opredeljeni za život u gradovima, sa učešćem od 53% u korist napuštanja ruralnih područja. Kao glavni razlog, mladi u Opovu naveli su bolje prilike za zaposlenje i raznovrsnije mogućnosti koje se pružaju mladima u urbanim područjima, a koji bi njihove živote činili potpunijim, a njih uspešnijima. U slučaju Krupca

rezultati su suprotni – mladi su zadovoljni kvalitetom života koji im se pruža u navedenom području i sa učešćem od 60% izjasnili su se negativno, kada im je postavljeno pitanje o napuštanju svog trenutnog prebivališta.

Zaključak

Ruralne sredine Republike Srbije često bivaju zapostavljene, a mladi u njima zaboravljeni. Veće prilike i kvalitetniji život, sa raznovrsnijim elementima, prisutan je u urbanim sredinama. Svakako, kako bi se kreirala slika o stavovima mladih u ruralnim sredinama, a na temu kvaliteta života, ispitani su stavovi mladih u severnom i južnom regionu Republike Srbije – uzorak su činili mladi iz opštine Opovo, kao i opštine Pirot, sela Krupac. Globalna slika koja je kreirana jeste ta da su mladi pretežno zadovoljni kvalitetom života koji im se pruža u ruralnim sredinama. Ocenama koje se kreću na skali od 1 do 5, ocenili su gotovo sve elemente kvalitetnog života ocenama iznad proseka, ali ove informacije ne treba uzimati u apsolutnom smislu. Moguće je da mladi nisu dovoljno iskusili život u urbanim predelima, ili, jednostavno, ne gaje afinitete ka životu u dinamičnijim sredinama, te je tumačenje ovakvih rezultata uvek problematično, sa aspekta subjektivnog karaktera odgovora. Mladi u oba regiona dali su sugestije za dodatno poboljšanje kvaliteta života, pri čemu su se najviše istakli zahtevi za poboljšanje uslova u vrtićima (zapošljavanjem kompetentnijih radnika), boljim opremanjem osnovnih škola, kao i obnavljanjem i dodatnim razvojem putne mreže i saobraćajne infrastrukture. U cilju ruralnog razvoja, neophodno je zadržati stanovništvo u ruralnim područjima, što predstavlja značajan izazov, s obzirom da su mladi skloni (makar privremenim) migracijama iz sela u gradove, usled želja za dodatnim obrazovanjem ili zaposlenjem.

Literatura

1. Antonović, R., Marčetić, A. (2022). *Bezbednosni aspekti telekomunikacionog i poštanskog saobraćaja u Republici Srbiji*, Horizonti menadžmenta I (I), Fakultetu za pravo, bezbednost i menadžment “Konstantin Veliki“, Niš str. 183 – 201.
2. Bogdanov, N. (2015). Ruralni razvoj i ruralna politika, Univerzitet u Beogradu, Poljoprivredni fakultet, Zemun, str. 89 – 90, 119 - 133.
3. Devine, J. (2001). *The cost of living and hidden inflation*, Challenge, Vol. 44, No. 2, Philadelphia, pp. 73 – 84.
4. Hunt, S. M. (1997). *The problem of quality of life*, Editorial: Quality of life research, Vol. 6, No. 3, pp. 205 – 212 (dostupno na: https://www.jstor.org/stable/4035081#metadata_info_tab_contents).
5. Jelić, S. M., Kolarević, V. (2018). *Subjective poverty of Youth in rural areas of Serbia*, Sociologija i proctor 56, 210 (1), Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Zagreb, Republika Hrvatska, str. 35 – 52.

6. Marčetić, A. (2021). *Uloga medija u informisanju stanovništva Donjeg Srema o problemu otpada*, Zbornik radova “Selo i poljoprivreda”, Univerzitet “Bijeljina”, Bijeljina, str. 317 – 328.
7. Stanković, M., Kostadinović, I. (2016). *Ekonomija i ekologija u funkciji ruralnog razvoja Republike Srbije*, Tematski zbornik radova “Obrazovanje, pravo i bezbednost u funkciji razvoja društva”, Fakultet za bezbednost, pravo i menadžment “Konstantin Veliki”, Niš, Univerzitet “Union-Nikola Tesla”, Beograd, str. 233 – 240.
8. Ye, D., Ng, Y. K., Lian, Y. (2014). *Culture and happiness*, Social indicators research - An International and Interdisciplinary Journal for Quality-of-Life Measurement Vol. 123, pp. 519 – 547 (dostupno na: <https://www.springer.com/journal/11205>).
9. Zakon o upravljanju otpadom, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 36/2009, 88/2010, 14/2016 i 95/2018 – dr. zakon, Republika Srbija.
10. <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/31020102?languageCode=sr-Latn> , pristupljeno: 10.12.2022.
11. <http://www.cekos.rs/indeksi-potro%C5%A1a%C4%8Dkih-cena-u-2022-godini> , pristupljeno 10.12.2022.

ATTITUDES OF YOUNG PEOPLE ON THE QUALITY OF LIFE IN RURAL ENVIRONMENTS OF THE REPUBLIC OF SERBIA - "NORTH-SOUTH" COMPARISON

Milica Milenkovic¹, Anđela Marcetic², Tatjana Jovanovic³

Abstract

Observing the life of the population in a specific area, it is impossible to analyze phenomena of any kind, without paying attention to the quality of life, in a direct or indirect sense. Life consists of the entire everyday life with its factors, and the quality of life affects the opportunities offered to the population, and vice versa. In order to examine the quality of life and make, both the initial picture of the apartment, as well as the further examination, it is necessary to examine the relevant indicators, and to logically interpret their values, include them and draw conclusions. The phenomenon of uneven distribution of profits, opportunities for the population and the overall level of economic and economic development, i.e., differences in the "rich north" and the "poor south", can represent a good starting point for further investigations of this kind.

Key words: Quality of life, Republic of Serbia, Population, Rural areas

¹ Milica Milenković, Master's student of academic studies, University of Belgrade - Faculty of Agriculture, Nemanjina 6, 11080 Belgrade - Zemun, Republic of Serbia, +381 61 18 46 387, E-mail: milenkovic905@gmail.com

² Anđela Marčetić, Master's student of academic studies, University of Belgrade - Faculty of Agriculture, Nemanjina 6, 11080 Belgrade - Zemun, Republic of Serbia, +381 64 377 00 19, E-mail: andjelam.work@gmail.com

³ Tatjana Jovanović, PhD, Associate Professor, University of Belgrade - Faculty of Agriculture, Nemanjina 6, 11080 Belgrade - Zemun, Republic of Serbia, E-mail: tanja.j@agrif.bg.ac.rs